

ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА НАУЧНОТО ЖУРИ
ОПРЕДЕЛЕНО СЪС ЗАПОВЕД
№ НО-05-05-12/21.10.2025 г.
НА ДИРЕКТОРА НА ИЕМПАМ-БАН

Р Е Ц Е Н З И Я

върху материалите за участие в конкурс за заемане на академична длъжност "Професор" по „Паразитология и инвазионни болести на животните и човека“, шифър 04.03.07, за нуждите на секция "Експериментална паразитология" в Института по Експериментална Морфология, Патология и Антропология с Музей (ИЕМПАМ) към БАН, обявен в ДВ бр. 81/3.10.2025 г.

Кандидат за участие в конкурса:

доц. д-р Мариана Станчева Панайотова-ПЕНЧЕВА

Рецензент:

чл.- кор. д-р Илия Цачев ЦАЧЕВ, д.в.м.н.
професионално направление 6.4. Ветеринарна медицина,
Медицински университет - Плевен

1. Кратки биографични данни за кандидата

Мариана Станчева Панайотова-Пенчева е родена през 1971 г. в град Добрич. Завършва висше образование като магистър по ветеринарна медицина във Висшия институт по зоотехника и ветеринарна медицина (понастоящем Тракийски университет) в гр. Стара Загора през 1995 г. с отличен успех.

През същата година започва работа като специалист-ветеринарен лекар към секция „Фауна и циркулация на паразитите“ при Институт по експериментална патология и паразитология на БАН в София. Два месеца по-късно спечелва конкурс и е преназначена като научен сътрудник III степен. От 2003 г. до 2007 г. работи като н.с. II степен, а от 2007 г. до 2014 г. – като н.с. I степен (главен асистент).

През 2009 г. защитава дисертация на тема «Етиологични, епизоотологични и патоморфологични проучвания върху протостронгилидоза по домашни и диви преживни животни в България» пред СНС по «Заразни и паразитни болести по животните и безопасност на храни от тях» при ВАК и получава научна специалност «Паразитология и инвазионни болести на животните и човека» (Диплома № 33726 от 07.01.2010).

От месец юни 2014 г. до момента, след успешно издържан конкурс, заема академичната длъжност «Доцент» в секция «Експериментална паразитология» на Институт по експериментална морфология, патология и антропология с музей при БАН (Удостоверение № 000603 от 10.06.2014).

Доктор Панайотова-Пенчева има дългогодишен стаж като хоноруван преподавател. Работи към катедра „Инфекциозна патология, технология и контрол на храните от животински произход“ на Факултета по ветеринарна медицина при ЛТУ – София като преподава по дисциплините «Паразитология» (1998 - 2015 г.) и «Болести по дивеча» (2011 - 2015 г.). Трудовият ѝ стаж по специалността на конкурса е 30 години и 5 месеца.

2. Съответствие на подадените документи и материали на кандидата с изискваните от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в ИЕМПАМ-БАН

Доцент Мариана Станчева Панайотова-ПЕНЧЕВА участва в конкурса за професор с необходимия комплект от 18 документа, които се изискват от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в ИЕМПАМ-БАН. На хартиен носител е представен 1 екземпляр и още 8 на електронен носител. Съгласно приложената справка, кандидатът в конкурса покрива минималните изисквани точки за професор по групите показатели на ИЕМПАМ-БАН, област 6. Аграрни науки и ветеринарна медицина, 6.4. Ветеринарна медицина, както следва:

- *Показател А (50):* Дисертационен труд за присъждана на ОНС “доктор” – **50 точки**
- *Показател В (100):* Научни публикации (не по-малко от 10) в издания, които са реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация – **208 точки**
- *Показател Г (200):* **264.5 точки** са събрани от
 - Статии и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация и от
 - Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове
- *Показател Д (100):* По този показател, свързан с цитирания или рецензии в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове, приемам събраните **2520 точки**, надхвърлящи многократно необходимите 100.
- *Показател Е (100):* От ръководство на успешно защитил докторант и участия в проекти – национални и международни се натрупват общо **155 точки**

↓ *Кандидатът в конкурса доцент Мариана Станчева Панайотова-ПЕНЧЕВА събира общо 3 197.5 точки, значително надхвърлящи изискваните минимални 550 точки за професор.*

3. Оценка на научната, научно-приложната и публикационната дейност на кандидата

В конкурса за професор се представят 54 научни труда от които с IF или SJR – 32. Отлично впечатление прави големия брой статии в елитните квартали Q1 – 6 и Q2 – 10, а също така и в Q3 – 8 и Q4 – 8.

Много висока оценка може да се даде и за високата научна активност през последните три години (2023-2025) - 10 публикации в Scopus.

Общият импакт фактор на кандидата за професор е 22.328, индивидуалния 9.729, а h-индекса 8.

Цитиранията на доц. Пенчева са над 300.

Със задоволство отбелязвам и факта, че тя е била Гост-редактор на специално издание на Journal of Zoological and Botanical Gardens на тема “*The Long-Standing Problem of Parasitic Diseases in Zoo Animals: Current Challenges and Searching for Solutions*” (2025).

По-важните проучвания и п р и н о с и от научно-изследователската работа на доцент Пенчева са от следните **5 сфери:**

I. ЕТИОЛОГИЯ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ПАРАЗИТОЗИ

- Извършени са проучвания върху белодробната хелминтофауна на чифтокопитни животни (домашни и диви) от различни райони на страната. Установени са нематоди от 3 семейства и 15 вида. За първи път у нас е извършено проучване при дивата коза.
- Проучена е паразитофауната на елени, сърни и муфлони от държавни ловни и горски стопанства в различни части на страната. Установени са стомашно-чревни и белодробни нематоди, трематоди, цестоди и еймерии. За първи път род *Neostromylyus* е установен при диви животни в България.
- При диви зайци у нас са установени нематодите - *Protostrongylus tauricus* и *P. cuniculorum*, цестоден вид - ларвна форма на *Taenia pisiformis* – *Cysticercus pisiformis* и един артропод – ларвната форма на *Linguatula serrata* - *Pentastomum denticulatum*. За първи път видът *Protostrongylus cuniculorum* е определен като част от хелминтофауната на България и югоизточна Европа.
- Във видовият състав на хелминти по белки са установени: цестоди - *Mesocestoides* sp. и *Taenia* sp. и нематоди - *Crenosoma petrowi*, *Filaroides martis*, *Sobolevinylyus petrowi*, *Eucoleus aerophilus*, *Pearsonema plica* и *Spirocercia melesi*. За първи път видовете *S. melesi*, *F. martis* и *S. petrowi* са съобщени като част от хелминтофауната на България и югоизточна Европа.
- *Dirofilaria immitis* е проучен при месоядни животни от 19 области у нас. Установено е опаразитяване при 37,54% от чакалите, 25,22% от лисиците и 33,33% от кучетата. Извършен е и филогенетичен анализ.
- При кучета, чакали и лисици е описан екстензитета на инвазия с *Dirofilaria immitis*, *D. repens* и *Acanthocheilonema reconditum* в отделни райони на страната.
- Проучен е видовият състав на паразити на домашни котки и кучета от района на София и на животните от сектор „Хищници“ на Софийската зоологическа градина. Докладван е първият случай на телазияза при домашна котка от България.
- При патагонски мари (*Dolichotis patagonum*) /Софийската зоологическа градина/ са проучени морфометрично, молекулярно и филогенетично стомашните нематоди *Graphidioides affinis*. Това са първи данни за науката относно генома на този паразит и показва неговата отличителност в сравнение с други стомашно-чревни нематоди.
- В България са установени два нови рода - *Varestrongylus* и *Elaphostrongylus* и шест нови вида - *Muellerius tenuispiculatus*, *Protostrongylus hobmaieri*, *Protostrongylus rupicaprae*, *Protostrongylus cuniculorum*, *Varestrongylus sagittatus* и *Elaphostrongylus cervi*.
- Проучено е разпространението на очния нематод *Thelazia callipaeda* по диви хищници в руския Далечен изток: при самури (*Martes zibellina*), еноти (*Nyctereutes procyonoides*), лисици (*Vulpes vulpes*), Азиатска черна мечка (*Ursus thibetanus*) и рис (*Lynx lynx*). Самурът, азиатската черна мечка и рисът са съобщени като нови гостоприемници за този нематод.
- Извършена е видова идентификация на белодробни стронгилиди при алпийски козирози (*Capra ibex*) от територията на Австрия. Установено е, че нематодите са от вида *Protostrongylus caprae*. Идентифицирането на *P. caprae* в алпийския козирог представлява регистриране на нов гостоприемник за вида, ново географско разпространение за нематода, каквото се явява Европейският континент.
- Проучена е нематодната фауна на сухоземни мекотели от България и Крим. Установено е, че съставът на нематодната фауна в двете страни е сходен.
- Обобщени са резултатите от собствени изследвания и литературните данни за белодробните хелминти по сухоземни бозайници в България, Армения, Полша и Русия.
- Направен е хромозомен анализ на трематоди от род *Psilotrema* и *Sphaeridiotrema* (чревни паразити по птици и бозайници), по материали от ларвни стадии (редии,

получени от естествено инвазирани сладководни охлюви-междинни гостоприемници от България и САЩ). Установени са ясни различия в броя и морфологията на хромозомите на *Psilotrema spiculigerum* и *P. simillimum*, както и в тези показатели относно популациите на *Sphaeridiotrema globulus* от САЩ и Литва. Изследвани са морфометричните характеристики на хромозомите на 3 вида церкарии (*Cercaria levantina* 18, *Cercariae melanopsi* VI and VII) от сладководни охлюви от Израел.

- Изследвани са повърхностните структури на мирацидии и церкарии на трематоди от род *Philophthalmus*. Установено е, че характеристиките на мирацидите, а не тези на церкариите, помагат за определяне на вида на филофталмидите.
- Извършено е морфометрично описание на 22 паразитни вида (*Muellerius capillaris*, *M. tenuispiculatus*, *Cystocaulus ocreatus*, *Neostrongylus linearis*, *Protostrongylus brevispiculum*, *P. rufescens*, *P. hobmaieri*, *P. rupicaprae*, *P. cuniculorum*, *P. tauricus*, *Varestrongylus sagittatus*, *Dictyocaulus eckerti*, *Metastrongylus salmi*, *M. elongatus*, *M. pudendotectus*, *Linguatula serrata*, *Dirofilaria immitis*, *Oesophagostomum dentatum*, *O. quadrispinulatum*, *Ascarops strongylina*, *Thelazia callipaeda*, *Angiostrongylus daskalovi*) по материали от България. За първи път в научната литература са описани ларвите първи стадий на вида *P. rupicaprae*. Разработен е оригинален метод за приготвяне на трайни микроскопски препарати за таксономични изследвания от инвазирана с протостронгилиди белодробна тъкан.
- При елени за първи път са описани морфометричните характеристики на ларвите първи стадий на мозъчния червей, *Elaphostrongylus cervi*, по материали от югоизточна Европа.
- Проведени са микрофиларемийни изследвания на кучета, чакали и лисици от различни райони на страната. Извършено е морфометрично описание на установените 3 типа микрофиларии, а според обобщените и анализирани резултати ларвите са отнесени към видовете *Dirofilaria immitis*, *D. repens* and *Acanthocheilonema reconditum*.
- Разработена е съвременна таксономична структура на цестодния разред Cyclophyllidea,
- Изяснен е въпросът за точния причинител на чревните инфекции, причинени от еукариоти от царство Protista при камили, като е доказано, че той не е *Balantioides coli* или *Buxtonella sulcata*, а друг вид, типичен само за камили, за който е предложено ново име - *Buxtonella cameli* n. comb.
- Възпроизведени са различни етапи от жизнените цикли на протостронгилиди от родовете *Muellerius* и *Elaphostrongylus*. Проучена е ролята на 14 вида охлюви, обичайни за българската фауна, като техни междинни гостоприемници. Установени са пет нови за науката междинни гостоприемници на белодробни нематоди от сем. Protostrongylidae.
- Проследена е възможността за използване на лабораторни животни (зайци, хамстери, плъхове, бели мишки) като експериментален модел на крайни гостоприемници за протостронгилиди от родовете *Muellerius* и *Elaphostrongylus*. Проучванията върху биологията на протостронгилиди от род *Elaphostrongylus* са първите по рода си у нас.
- Проследена е възможността за използване на лабораторни животни (зайци, хамстери, плъхове, бели мишки) като експериментален модел на крайни гостоприемници за протостронгилиди от родовете *Muellerius* и *Elaphostrongylus*. Проучванията върху биологията на протостронгилиди от род *Elaphostrongylus* са първите по рода си у нас.

II. ЕПИДЕМИОЛОГИЯ НА ПАРАЗИТОЗИ

- Установено е, че разпространението на белодробните нематоди от сем. Protostrongylidae в страната е широко, домашните преживни са засегнати в по-висока степен, а при дивите родовото разнообразие на паразитите е по-голямо.

- Разработен е оригинален метод за количествена ларводиagnostика на протостронгилиди при крайни гостоприемници.
- Извършена е оценка на значението на някои обичайни за българската фауна видове охлюви като биотичен фактор в епизоотологията на протостронгилидоза.
- Проучена е ролята на морски птици и безгръбначни животни в епизоотологията на трихинелозата.
- Проучени са епизоотични аспекти на белодробни паразитози при диви зайци. Най-висока разпространеност на белодробни паразитози е наблюдавана при млади (4–6 месечни) и възрастни зайци (над 3-годишна възраст).
- Установено е, че бездомните кучета са изложени на риск за *Dirofilaria immitis*, кучетата от приюти за *Ehrlichia canis*, а ловните кучета за *Borrelia burgdorferi*.
- За първи път е докладвано откриване на *Ehrlichia* spp. в кърлежи *Rh. sanguineus* от България, както и на *Rickettsia* spp. в кърлежи *I. ricinus*, събрани от лисици у нас.
- Проведени са комплексни изследвания върху причинителя на чревни протистни инфекции при камили. Доказано е, че камилите не са резервоар за човешката балантидиоза.

III. ИМУНИТЕТ, ПАТОГЕНЕЗА И ПАТОМОРФОЛОГИЯ НА ПАРАЗИТОЗИ

- При експериментални условия е проучена имунобиологичната реактивност на плъхове към инвазия със зоонозния нематод *Trichinella spiralis*.
- Установени са химичните и физикохимични промени, настъпващи в различни мускулни групи при говеда, инвазирани с трематодите *Fasciola hepatica* и *Dicrocoelium dendriticum*.
- Проучени са патоморфологичните изменения в бели дробове на домашни и диви преживни животни, инвазирани с белодробни нематоди от сем. Protostrongylidae, и в белите дробове, стомаха и тънките черва на диви свине, инвазирани с *Metastrongylus* spp., *Ascarops strongylina* и *Macracanthorhynchus hirudinaceus*.
Разработени са оригинални критерии за анализ и оценка на патологичните лезии.

IV. КОНТРОЛ НА ПАРАЗИТОЗИ

- Обобщени и анализирани са алтернативни подходи (пробиотици, хомеопатични средства, растителни екстракти) за контрол на паразитози.
- Извършен е литературен обзор върху проучванията относно противопаразитното третиране на диви бозайници от семействата Еленови (Cervidae), Кухороги (Bovidae) и Свине (Suidae).
- Анализирани са литературни данни относно лечението на паразитози по диви животни, отглеждани в плен.
- Проведено е лечение на опаразитени с нематоди от сем. Ascaridae лъв, пума и кафява мечка чрез противопаразитни препарати, предназначени по етикет за кучета и коне. Адаптирани са дозировките, проследени са поносимостта към лекарствата и ефектът от третирането.

V. ПЧЕЛНА ПАТОЛОГИЯ И ПЧЕЛНИ ПРОДУКТИ

- Извършени са проучвания относно използването на медоносните пчели (*Apis mellifera*) и техни продукти като биоиндикатор за замърсяване на околната среда и като алтернативни средства за борба с паразитни заболявания.
- Проучено е разпространението на патогените *Varroa destructor*, *Nosema apis* и *N. ceranae* в различни райони на България чрез използване на полеви и лабораторни (морфологични и PCR) методи.

- Използвани са алтернативни средства за борба с вароатозата; най-надеждни са ентомопатогенните гъбички, от растителните екстракти и масла - съединенията на базата на тимол, а от органичните киселини – мравчената и оксаловата.
- Изследвани са болестите на медоносната пчела в България и Естония. Установено е, че и в двете страни проблемни са вароатоза, нозематоза, американски гнилец и европейски гнилец. Основният причинител на нозематозата в Естония е *Nosema apis*, а в България *N. ceranae*.

Доцент Мариана Пенчева е много добре представена със своето участие в проекти: 8 национални научни проекти, повечето финансирани от Фонд научни изследвания и 4 международни. Била в ръководител на 2 национални и 3 международни проекта.

Кандидатът за професор има и 65 участия на авторитетни национални и международни форуми (конгреси, конференции и други).

Много добро впечатление прави участието ѝ в международни научни колегии и съвети - Russian Journal of Parasitology, Journal of Zoological and Botanical Gardens. Тя е била и в организационни и програмни комитети на научни форуми – на 2 в България и на 2 в Армения.

Автор е на 12 рецензии/становища у нас за академични длъжности и научни образователни степени. Рецензирала е 48 научни статии за водещи международни и български научни списания.

Има защитил и докторант през 2020 г.

4. Оценка на личния принос на кандидата

- ✚ **Убеден съм във високия личен принос на кандидата за професор, в цялостната му научна и експертна дейност.**

З а к л ю ч е н и е

Покривайки изисквания на ЗРАСРБ, както и изискуемите критерии на Института по експериментална морфология, патология и антропология с музей при БАН, и предвид всички посочени аргументи, предлагам на уважаемото научно жури да присъди на доцент д-р Мариана Станчева Панайотова-ПЕНЧЕВА академичната длъжност "професор" по „Паразитология и инвазионни болести на животните и човека“, шифър 04.03.07, за нуждите на секция “Експериментална паразитология” в Института по Експериментална Морфология, Патология и Антропология с Музей към БАН.

Подпис:

14-01-2026 г.

чл.- кор. д-р Илия Цачев ЦАЧЕВ, д.в.м.н.